

BOOKA.

Knjiga **187**

MOHAMED MBUGAR SAR
NAJSKROVITIJU SPOMEN LJUDI

Naslov originala

Mohamed Mbougar Sarr

La plus secrète mémoire des hommes

© 2021, Éditions Philippe Rey

ZA IZDAVAČA

Ivan Bevc

Nika Strugar Bevc

© za srpsko izdanje

BOOKA

11000 Beograd, Cara Dušana 68

office@booka.in

www.booka.rs

IZVRŠNA UREDNICA

Sanja Bogičević

PREVOD SA FRANCUSKOG

Goran Kostrović

LEKTURA

Borka Slepčević

KOREKTURA

Ana Vranješ

PRELOM

Bodin Jovanović

DIZAJN KORICA

Jakov Jakovljević

ŠTAMPA

DMD štamparija

Beograd, 2023.

CNL
CENTRE
NATIONAL
DU LIVRE

Sva prava zadržana.

Nijedan deo ove knjige ne može se koristiti
niti reprodukovati u bilo kom obliku bez pismene
saglasnosti izdavača.

MOHAMED MBUGAR SAR
NAJSKROVITJI SPOMEN LJUDI

Preveo Goran Kostrović

Autor izražava svu svoju zahvalnost Fondaciji „Lagardere“, koja je podržala pisanje ovog romana dodelivši mu 2018. godine stipendiju za književno stvaralaštvo. Knjiga je takođe dobila pomoć Pariskog regiona 2019. Autor mu zahvaljuje, a posebno želi da zahvali Nacionalnom muzeju istorije imigracije, čiji je gost bio tokom jedne od književnih rezidencija.

Jambou Uologemu

„Neko vreme Kritika prati Delo, zatim iščezne, i jedino Čitaoci nastave da ga prate. Putovanje može da bude dugo ili kratko. Kasnije i Čitaoci umiru redom, a Delo nastavlja samo dok mu, s vremenom, i druga Kritika i drugi Čitaoci ne uđu u trag. Posle će, opet, i ta Kritika i ti Čitaoci umreti, a Delo će, ostavljajući za sobom trag mrtvačkih kostiju, nastaviti svoj put ka samotnosti. Približiti mu se, broditu po njegovom tragu, nedvojben je znak sigurne smrti, ali će ga neka nova Kritika i neki novi Čitaoci neumorno i neutaživo pratiti dok ih vreme i prolaznost ne požderu. Na kraju, Delo nepovratno putuje samo ka Beskraju. A jednog će dana i Delo umreti, kao što i sve drugo umire, kao što će i sve drugo nestati: i Zemlja, i Sunce, i Sunčev sistem i galaksija, pa i najskrovitiji spomen ljudi.“

Roberto Bolanjo, *Divlji detektivi*¹

¹ Citat sa španskog preveli Joana Karo i Goran Kostrović. (Prim. prev.)

KNJIGA PRVA

PRVI DEO

Mreža Majke-pauka

27. avgust 2018.

O piscu i njegovom delu bar se ovo može znati: zajedno koračaju kroz najsavršeniji lavirint koji se da zamisliti, dugim kružnim putem na kojem se njihovo krajnje odredište stapa s mestom odakle su potekli – samoćom.

Napuštam Amsterdam. Uprkos onome što sam u njemu saznao, i dalje mi je nejasno poznajem li bolje Elimana ili je njegova tajna postala još neprozirnija. Mogao bih ovde da prizovem paradoks svake potrage za spoznajom: što više otkrivamo neki delić sveta, to bolje uviđamo beskrajnost nepoznatog i vlastito neznanje; no, ta jednačina ne iskazuje do kraja sve ono što osećam prema tom čoveku. Njegov slučaj zahteva daleko radikalniju formulu, tačnije, pesimističniju kada je reč čak i o mogućnosti da se spozna jedna ljudska duša. Njegova podseća na kakvo zatvoreno nebesko telo; magnetski privlači i guta sve što mu se približi. Jedno vreme stojimo nagnuti nad životom, a kad se pridignemo, već ozbiljni, rezignirani i stari, možda čak i očajni, samo prošapćemo: o ljudskoj se duši ništa ne da saznati, nema se ni šta saznati.

Eliman je zaronio u noć. Zadivljuje me lakoća s kojom se oprostio od sunca. Zadivljuje me kako je prihvatio svoju

tamu. Tajna njegove sudbine me progoni. Ne znam zašto je ućutao kada je još imao toliko toga da kaže. A pre svega patim jer nisam sposoban da isto učinim. Sresti se s onim koji je ućutao, zbilja ućutao, rađa uvek zapitanost nad smislom – potrebom – za vlastitim govorom, tako da se iznenada upitamo nije li to tek dosadno blebetanje, kal jezika.

Na ovom mestu ću začepiti svoju gubicu i staću ovde s tobom, dnevniče. Priče Majke-pauka su me iscrpile. Amsterdam ispraznio. Predstoji mi samotan put.

I

T. Š. Eliman je afričkim autorima moje generacije, koju uskoro neće moći da kvalifikuju kao mladu, omogućio da se do kostiju glože u pobožnim i krvavim književnim megdanima. Njegova knjiga je u isti mah bila i crkva i arena; prepuštali smo joj se kao da ulazimo u grob kakvog boga, a na kraju bismo u njemu klečali u vlastitoj krvi, prolivenoj u slavu tog remek-dela. I jedna jedina njegova stranica bila je dovoljna da nas uveri kako čitamo pisca, hapaksa, zvezdu koja se samo jednom pojavi na književnom nebu.

Sećam se jedne od brojnih večeri koje smo proveli družeći se s njegovom knjigom. Usred rasprave, Beatris, ta senzualna i živahna Beatris Nanga u koju sam polagao nadu da će me jednog dana ugušiti među svojim dojčkama, izjavila je, sva ratoborna, da jedino dela pravih pisaca zaslužuju da se o njima vodi bespoštedna rasprava, da jedino od njih uzavri krv kao od plemenitog alkohola i da ćemo, bežeći od strastvenog sukoba koji ona prizivaju, obrukati književnost u želji da ugodimo slinavosti beskičmenog konsenzusa. Istinski pisac, dodade, kod istinskih čitalaca izaziva smrtonosne rasprave jer su oni uvek u ratnom stanju; ako niste spremni da riknete u areni ne biste li prigrabili njegovu

lešinu kao u igri buzkaši², odjebite odavde i idite da crknete u svojoj mlakoj pišački za koju mislite da je kakvo kvalitetno pivo: vi ste sve drugo samo niste čitaoci, a još manje ste pisci.

Podržao sam Beatrisu Nangu u njenom vatrenom nastupu. T. Š. Eliman nije bio klasik već kult. Književni mit se pravi za kartaškim stolom. Eliman je seo za njega i otkrio svoja tri najjača aduta koja se mogu imati: pre svega, izabrao je ime sastavljeno od tajanstvenih inicijala; zatim, napisao je samo jednu knjigu; i na kraju, nestao je bez traga. Jeste, vredelo je umešati se u igru ne bi li se dokopali onog što je od njega ostalo.

Ako je neko i mogao da sumnja da je, u to vreme, zbilja postojao izvesni čovek po imenu T. Š. Eliman, ili da je neko pretpostavljao kako je to zapravo pseudonim koji je izvesni autor izmislio ne bi li se poigrao s književnim miljeom, ili od njega ogradio, niko pak nije mogao da dovede u pitanje moćnu istinitost njegove knjige: nakon što biste je zaklopili, život bi vam se silovitom i čistom snagom vratio u dušu.

Saznanje o tome da li je ili ne Homer imao biografsko postojanje i dalje je pitanje koje opseđa duhove. Međutim, na kraju krajeva, ono slabo šta menja u oduševljenju onoga koji ga čita; naime, ma ko, ili šta, da je Homer bio, on je taj kojem će čitalac ukazati poštovanje što je napisao *Ilijadu* ili *Odiseju*. Na isti način, od malog su značaja osoba, mistifikacija ili legenda koje stoje iza T. Š. Elimana, budući da tom imenu dugujemo delo koje je promenilo naše poglede na književnost. A možda i na sam život. *Lavirint nečovečnog*, to

² Buzkaši – u centralnoj Aziji, konjičko nadmetanje u kojem pobeđuje onaj koji prvi prigrabi leš kože i uspe da ga ubaci u neku vrstu koša. (Prim. prev.)

mu je bio naslov, i tim smo stranicama hitali kao što laman-
tini odlaze da se napoje na izvoru.³

*U početku beše jedno proročanstvo i beše jedan kralj; i proro-
čanstvo kaza kralju da će mu zemlja dati apsolutnu moć, ali da od
njega, zauzvrat, traži pepeo staraca, na šta kralj pristade; usko-
ro se poduhvati spaljivanja svih vremešnih svoga kraljevstva, ne
bi li potom njihove zemne ostatke raspršio oko svoje palate, gde,
nedugo zatim, niče jedna šuma, jezovita šuma koju nazvaše La-
virint nečovečnog.*

³ Lamantini su porodica sisara iz reda morskih krava. „Kao što lamantini odlaze da se napoje na izvoru“ naslov je pogovora Leopolda Sedara Sengora za jednu od njegovih knjiga. (Prim. prev.)

II

Kako smo se susreli ta knjiga i ja? Slučajno, kako to i biva. Ali uvek mi je na umu ono što mi je Majka-pauk rekla: slučaj nije ništa drugo do sudbina koja nam je nepoznata. Moje prvo čitanje *Lavirinta nečovečnog* veoma je skorog datuma, ima tome tek nešto više od mesec dana. Ipak, reći da mi je Eliman bio potpuno nepoznat, ne bi bilo istina: u gimnaziji sam već znao za njegovo ime. Spomenuto je u *Kratkom pregledu crnačke književnosti*, jednoj od onih neuništivih antologija koje su se, još od kolonijalnog doba, koristile kao priručnici iz književnosti namenjeni školarcima frankofone Afrike.

Bilo je to 2008, u četvrtom razredu, u vojnom internatu smeštenom na severu Senegala. Književnost je počela da me privlači i začeo se u meni pubertetski san da postanem pesnik; nimalo originalna ambicija u času kad se otkrivaju najveći među njima i kad se živi u zemlji nad kojom većito teži neugodni Sengorov duh; zemlji, dakle, u kojoj je pesma ostala jedna od najpouzdanijih vrednosti udvaračkog repertoara. Bilo je to doba kada su se devojke muvale katrenima, što tuđim napamet naučenim, što vlastitim.

Počeo sam, stoga, da se utapam u poetskim antologijama, rečnicima sinonima, neobičnim rečima, rimama. A priličan

broj groznih sam imao, sklepanih u klimave jedanaesterce koji su vrveli od „zrelih suza“, „dehicientnog neba“, „hijalidnih zora“. Imitirao sam, parodirao, plagirao. Grozničavo sam listao svoj *Kratki pregled crnačke književnosti*. I tu sam, u njemu, prvi put, pored klasika crne literature, između Čičelea Čivele i Utamsija Čikaje, nabasao na ime, meni nepoznato, T. Š. Elimana. Odrednica koja mu je bila posvećena bila je za samu antologiju tako neobična da sam se u čitanje udubio. Išla je ovako (imam i dalje svoj priručnik):

T. Š. Eliman je rođen u Senegalu. Dobio je studentsku stipendiju, otišao u Pariz i tamo, 1938. godine, objavio knjigu Lavirint nečovečnog, čiju je sudbinu obeležio nesvakidašnji zao udes.

A kakve li samo knjige! Remek-delo mladog crnca iz Afrike! Nešto dotad neviđeno u Francuskoj! Usledila je jedna od onih književnih rasprava koje jedino u toj zemlji pronađu plodno tle. Koliko je imao pristalica, toliko je Lavirint nečovečnog imao i onih koji su ga omalovažavali. I dok je priča o knjizi obećavala da će autor i njegova knjiga dobiti prestižnu nagradu, njihov uzlet prekinula je jedna mutna književna afera. Delu je bilo suđeno da bude razapeto; a što se mladog autora tiče, on je nestao s književne scene.

Potom je izbio rat. Niko nije imao nikakvu vest o T. Š. Elimanu još od kraja 1938. Njegova sudbina, uprkos zanimljivim pretpostavkama, ostaje misterija (o tome se da više saznati, recimo, iz kratke pripovesti novinarkice B. Bolem Ko je uistinu bio crni Rembo? Odiseja jedne utvare, u izdanju izdavačke kuće La Sonde, 1948). Ukaljan polemikom, izdavač je povukao knjigu iz prodaje i uništio ceo tiraž. Lavirint nečovečnog nikada nije ponovo objavljen. Danas ga je nemoguće naći.

Ponovimo još jednom: taj rano sazreli pisac bio je talentovan. Možda čak i genijalan. Šteta je što je taj talenat uložio u opisivanje beznađa: njegova isuviše pesimistička knjiga podupirala je kolonijalnu sliku o mračnoj, nasilnoj i varvarskoj Africi. Kontinent koji

je već toliko propatio, koji pati i koji će još patiti, ima pravo da od svojih pisaca očekuje da mu daruju svetliju sliku o njemu.

Ti su me redovi odmah bacili u potragu za Elimanovim prahom ili, tačnije, u potragu za njegovim duhom. Sledeće nedelje proveo sam pokušavajući da saznam više o njegovoj sudbini, ali internet mi nije doneo ništa novo pored onog što sam već znao iz priručnika. Nije postojala ni jedna jedina fotka Elimana. Na retkim sajtovima gde je spomenut, spomenut je toliko izokola da mi je uskoro postalo jasno da o njemu znaju koliko i ja. Svi, ili skoro svi, opisivali su ga kao „sramotnog pisca između dva rata“, izbegavajući, upravo, da navedu šta je suština te njegove sramote. Nisam uspeo ništa bolje da se obavestim ni o samom delu. Nisam našao nijedan prikaz koji bi ga iscrpnije prikazao; nikakav esej ili stručni rad nisu se njime bavili.

Spomenuo sam ga i prijatelju svoga oca koji je predavao afričku književnost na univerzitetu. Reče mi kako efemerno Elimanovo bivstvovanje u francuskoj književnosti (naglasio je naravno to „francuskoj“) nije dopustilo da se otkrije njegovo delo u Senegalu. „To je delo jednog boga evnuha. Ponekad se o *Lavirintu nečovečnog* govorilo kao o svetoj knjizi. A istina je da iz nje nije proistekla nijedna religija. Više niko ne veruje u tu knjigu. Možda u nju nikad niko nije ni verovao.“

Činjenica da sam bio u tom vojnom internatu bogu iza nogu ograničavala je moja istraživanja. Prekinuo sam ih i privoleo se toj jednostavnoj i surovoj istini: Eliman je bio izbrisan iz književnog sećanja, ali i, tako je izgledalo, svakog ljudskog sećanja, pa i onog njegovih sunarodnika (mada je dobro znano da vas baš sunarodnici uvek prvi i zaborave). *Lavirint nečovečnog* pripadao je drugoj istoriji književnosti (koja je možda ona prava istorija književnosti): istoriji onih knjiga izgubljenih u hodnicima vremena, čak ni ukletih,

prosto zaboravljenih, čiji su leševi, kosti, samotnosti prekri-
vali podove zatvora bez čuvara, omeđavajući beskrajne i tihe
staze okovane ledom.

Odvojio sam se od te tužne priče i vratio pisanju ljubav-
nih pesama s mojim ćopavim rimama.

Kad se sve sabere, moje jedino važno otkriće beše, na ne-
kom opskurnom forumu na netu, dugačka prva rečenica iz
Lavirinta nečovečnog, kao da je samo ona uspela da preživi
njegovo uništenje sedamdeset godina ranije: *U početku beše
jedno proročanstvo i beše jedan kralj; i proročanstvo kaza kralju
da će mu zemlja dati apsolutnu moć, ali da od njega, zauzvrat,
traži pepeo staraca* itd.

III

A evo kako se *Lavirint nečovečnog* ponovo vratio u moj život.

Nakon mog prvog susreta s njim u gimnaziji, prošlo je izvesno vreme dok se Eliman nije ponovo upleo u moj život. Dešavalo mi se, naravno, da pomislim na njega, ali sve ređe i ređe, obično s pomalo sete, kao što se setimo neostvarenih, ili neostvarivih, priča – nekog davnog a izgubljenog prijatelja, nekog rukopisa uništenog u požaru, neke ljubavi od koje se odustalo iz straha da se napokon bude srećan. Maturirao sam, napustio Senegal i došao da nastavim svoje studije u Parizu.

Tu sam, nakratko, ponovo otvorio Elimanov dosije, no bez uspeha: knjigu je, čak i kod onih bukinista čije su mi kolekcije nahvalili, bilo nemoguće pronaći. A što se tiče delceta B. Bolem *Ko je uistinu bio crni Rembo?*, saznao sam da je poslednji put ponovo izdato sredinom sedamdesetih. Ubrzo su me moje studije i moj imigrantski život opet udaljili od *Lavirinta nečovečnog*, knjige-utvare čiji je pisac sličio kresu šibice u mrkloj noći književnosti. Malo-pomalo sam ih tako smetnuo s uma.

Moj univerzitetski nastavni program u Francuskoj usmerio me je ka disertaciji iz književnosti koju sam ubrzo doživeo

kao piščev izgon iz raja. Postadoh lenji doktorand kojeg je, ubrzo, s plemenitog akademskog puta odvuklo ono što više nije bilo prolazno iskušenje već želja, koliko pretenciozna toliko i stvarna: da postanem romanopisac. Upozoravali su me: možda nikada ne uspeš u književnosti; možda postaneš jedak! razočaran! marginalizovan! promašen! Da, moguće, odgovarao sam. Neuništivo „možda“ bi se uporno nastavljalo: možda skončaš kao samoubica! Da, možda; ali život nije ništa drugo do spoj svih tih možda. I po tom tankom spoju pokušavam da koračam. Pa šta ako i popusti pod mojom težinom: imaću priliku da vidim sve što je ispod živo ili mrtvo. A onda bih i tom „možda“ poručio da se jebe. Rekao bih mu: u književnosti se ne može uspeti, zato uzjaši na uspeh pa ga turi sebi gde nađeš za shodno.

Napisah omanji roman, *Anatomija praznine*, objavljen kod izdavača okrenutog izabranoj publici. Knjiga je doživela fijasno (sedamdeset i devet primeraka prodatih u prva dva meseca, u taj broj ulaze i svi oni koje sam kupio iz sopstvenog džepa). Uprkos tome što su hiljadu sto osamdeset i dve osobe lajkovale post koji sam objavio na Fejsbuku kako bih obznanio skori izlazak moje knjige. Devetsto devetnaest njih je ostavilo komentar. „Čestitam!“, „Svaka čast!“, „Proud of you!“, „Congrats bro!“, „Bravo!“, „Ostao sam bez teksta!“ (šta tek ja da kažem), „Hvala, brate, osvetlao si nam obraz“, „Jedva čekam da ga čitam, inšalah⁴!“, „Kada izlazi?“ (iako sam u postu naveo datum izlaska), „Kako je nabaviti?“ (i to je stajalo u postu), „Koliko para?“ (takođe), „Zanimljiv naslov!“, „Ti si uzor za celu našu omladinu!“, „O čemu govori?“ (to pitanje je inkarnacija Zla u književnosti), „Može li da se poruči?“, „Ima li je u PDF-u?“, i tome slično. Sedamdeset i devet primeraka.

⁴ Inšalah – ako bog da, na arapskom. (Prim. prev.)

Nakon izlaska iz štampe trebalo je da prođe četiri ili pet meseci kako bi bila izvučena iz čistilišta za anonimuse. Jedan uticajni novinar, stručnjak za takozvanu frankofonu literaturu, napisao je prikaz o njoj od čitavih hiljadu dvesta karaktera s proredima u *Le Mondu* (izdanje za Afriku). Donekle rezervisan prema mom stilu, u poslednjoj rečenici mi je ipak prilepio tu strašnu, pa čak opasnu, đavolsku frazu: „nada afričke frankofone književnosti koja obećava“. Svakako, uspeo sam da izbegnem užasnu i smrtnu „zvezdu u usponu“, ali njegova pohvala nije bila ništa manje ubitačna. Elem, bila je dovoljna da na mene skrene pažnju krugova afričke književne dijaspore u Parizu – „getu“, kako su je iz milošte zvali izvesni kurvinski jezici, među kojima i moj. Počevši od tog trenutka, čak i oni koji me nisu čitali i koji me najverovatnije nikad i neće čitati, znali su, zahvaljujući antrfileu u *Le Mondu* za Afriku, da sam ja jedan od onih inih novih mladih pisaca koji dolaze, sve pršteći od obećanja. Na festivalima, susretima, književnim salonima i sajmovima na koje sam bio pozivan, postao sam prirodna uzvanica za neizlizivim okruglim stolovima nazvanim „novi glasovi“ ili „nova garda“, ako ne „nova pera“, ili ni sam ne znam šta još od navodno novog, a koje je, u stvarnosti, izgledalo već prilično matoro i zamoreno književnošću. Taj nezatni odjek dopro je i do mog Senegala, pa su za mene počeli da se zanimaju jer je i sam Pariz to uradio, da ne kažem, dao dozvolu. Od tog časa je počelo da se priča o *Anatomiji praznine* (gde pričati ne znači i pročitati).

Uprkos svemu tome, nakon tog romana nisam bio zadovoljan, možda sam čak bio i nesrećan. Beše me uskoro sramota *Anatomije praznine* – a razloge zbog kojih sam ga napisao objasniću kasnije – tako da sam, u želji da ga zaboravim ili da ga se otresem, počeo da maštam o drugom romanu, ambicioznom i presudnom. Trebalo je ga još samo napisati.

IV

Da napišem svoj *magnum opus*, to sam dakle pokušavao već celih mesec dana kada sam, jedne julske noći, nesposoban da iznedrim i njegovu prvu rečenicu, pobegao na pariske ulice. Špartao sam njima u potrazi za kakvim čudom. I ono mi se ukazalo iza stakla kafića kada prepoznah Maremu Sigu D., senegalsku književnicu u svojim šezdesetim, koja je, za izvesne ljude, zbog skandala što su pratili svaku njenu knjigu, važila za zlu proročicu, vampiricu, pa čak i pravu sukubu. Meni je ona bila kao anđeo; crni anđeo senegalske književnosti bez kojeg bi ova poslednja bila smrtna kloaka dosade u kojoj se klobuče, nalik tečnim fekalijama, sve one knjige koje počinju fatalnim opisima večnoga sunca „koje baca svoje zrake kroz lišće“, ili pak detaljisanjem tog univerzalnog romanesknog lica čije su jagodice „isturene“, nos „orlovski“ (ili „pljosnat“), čelo „istureno“ ili „visoko“. Siga D. je spasavala noviju senegalsku književnu produkciju od štetnog učaurenja u klišee i beskrvne rečenice, potpuno opustošene od života poput starih, trulih zuba. Napustila je Senegal kako bi negde drugde pisala svoja dela čija je jedina opscenost počivala na tome što su bila radikalno iskrena. To joj je donelo izvestan kulturni status – kao i nekoliko suđenja

na kojima se uvek pojavljivala bez advokata. Često je gubila te sporove; ali ono što ja imam da kažem, često je tvrdila, nalazi se tu, u mom životu, i nastaviću da pišem i da ismevam vaše bedne napade.

Elem, prepoznao sam Sigu D. Ušao sam u kafić i seo nedaleko od nje. Osim nas, bilo je još troje ili četvoro mušterija raštrkanih po prostoriji. Ostali su potražili malo vazduha na terasi. Siga D. je sedela sama za stolom, nepomično. Ličila je na lavicu koja vreba svoju žrtvu, pritajena u visokoj travi, češljajući stepu svojim velikim žutim očima. Prividna hladnoća njenog izgleda bila je sušta suprotnost njenog dela, a prisećanje na njega – te raskošne stranice, guste poput vulkanske lave, te stranice od kremena i dijamanata – učini da, nakratko, posumnjam da ih je ta, tako spokojna žena ispisala.

I baš u tom trenu, Siga D. pomeri ruku kako bi pridigla rukav svog gran bubua⁵. Tako, kroz prorez na odeći, tek na par sekundi, nazreh njene grudi. Ocrtale su se kao da su na kraju kakvog tunela ili hodnika čekaonice, čekaonice žudnje. Siga D. je o njima napisala nezaboravne redove kojima bi mogle da se podiče najvatrenije antologije erotskih tekstova. Pred sobom sam, dakle, imao grudi koje su već postale književna baština. Mnogo ih je čitalaca u mislima videlo, a na njihovim oblinama veliki broj među njima gradio je jake fantazme. I moji su ponovo proradili. Ruka se spustila i grudi su ponovo zaogrnutе tajnom.

Jednom sam rukom pridržao svoju hrabrost, drugom prineo svoju čašu i iskapio je, pa sam onda prišao Sigi D. Dijegan Latir Faj, predstavio sam se, iskazao svoju ljubav prema njenom delu, svoje uzbuđenje što je vidim, svoju očaranost

⁵ Gran bubu – senegalski kaftan, haljina. (Prim. prev.)

njenom ličnošću, svoju nestrpljivost da čitam njenu sledeću knjigu, ukratko, mućkalicu prigodne hvale koju su njeni obožavaoci morali da joj posluže prilikom susreta; potom, budući da je njeno lice prekrila smorena učtivost ljudi koji žele da se reše uljeza ali tako da to ne moraju i da mu saopšte, odigrah na sve ili ništa pa joj rekoh za njene grudi, kako sam ih upravo video i kako bi mi bilo drago da ih ponovo vidim.

Od iznenađenja ona žmirnu očima, toliko da se javi pukotina u koju se uglavlih: – Toliko sam maštao o tim grudima, gospođo Siga. – I to što si uspeo da vidiš ti se dopalo? – reče ona smireno. – Da, mnogo mi se dopalo i hteo bih još. – Još? – Još. – Zašto? – Jer mi se digao. – Je li moguće, Dijegane Latire Faje? Malo ti treba, mladiću! – Da, istina, gospođo Siga, ali da samo znate koliko me dugo progone vaše grudi. – Prekini da mi persiraš, prekini da me zoveš gospođa Siga, zbilja je smešno, a prekini i s dizanjem, spusti ga smesta, *mënn na la jurr*, mogu majka da ti budem, Dijegane. – *Kone nampal ma*, podoj me onda kao majka – odgovorih joj kao što sam u vreme puberteta odgovarao devojkama kada su odbijale moja udvaranja (ili nisu razumele moje jedanaesterce), ceneći da bi samo zato što su od mene starije četiri-pet godina mogle i da me posine.

Siga D. me je posmatrala izvesno vreme i prvi put se osmehnula.

– Vidim da gospodin ima spreman odgovor. Vidim da je gospodin jak na jeziku. Hoćeš li da sisaš? U redu. Pođi sa mnom. Moj hotel je na par minuta. Inšalah, gospodin će da sisa.

Krenula je da ustaje, ali zastade: – Osim ako bi više voleo da ti dam *nampal* sada i ovde?

Svoj predlog sprovede u delo i skoro istog trenutka povuče nisko ispod grla široki okovratnik bubua; na to se ispod

razgrnute haljine pomoli teška, ona leva, dojka. – Hoćeš li? – reče Siga D. – Evo ti je. Krupna medalja areole zasja u svojoj mrkoj nijansi, ostrvo sred okeana obilja svetlijih prelaza. Siga D. me je posmatrala, glave nagnute udesno, hladnokrvna i ravnodušna za sve drugo. Iako je tako mogla da napravi efekat neprijatne i pomalo vulgarne otvorenosti, ta opsce-putena naslada nudila se, naprotiv, suzdržanom snagom koju uskoro doživih kao otmenu. – Dakle? Hoćeš, nećeš? Ona poduhvati sisu. Laganim pokretima poče da je gnječi. Nakon nekoliko sekundi, rekoh joj da bih je radije sisao na miru, u hotelu. Šteta, odgovori ona zabrinjavajuće blago pa pokri dojku pre nego što će ustati. Mirisi smirne i cimeta ispuniše vazduh. Platih. Pođoh za njom.

V

Stigosmo do hotela u kojem je bila smeštena tih par dana u Parizu kako bi prisustvovala seminaru posvećenom njenom delu. – Samo, to mi je poslednja noć ovde – reče mi pozivajući lift. – Već sutra se vraćam svojoj kući, u Amsterdam. Tako da, Dijegane Latire Faje, ili večeras, ili nikad.

Sa zastrašujućim osmehom na usnama uđe u lift. Naš uspon ka trinaestom spratu posta bolan pad u moje potpuno rasulo. Telo Sige D. je sve spoznalo, radilo, probalo: šta sam ja mogao da mu dam? Kuda da ga povedem? Šta da izmaštam? Čega da se poigram? Ti filozofi koji veličaju neiscrpne vrline erotske inventivnosti nikada nisu imali posla sa Sigom D., čije je i samo prisustvo potpuno brisalo moj ljubavnički staž. Šta uraditi? Već četvrti sprat. Ona ništa neće osetiti, neće osetiti ni kad budeš ušao, tvoje će se telo razvodniti u sudaru s njenim, isteći će i upiće ga čaršavi i dušek. Sedmi. U njoj se nećeš samo utopiti: nestaćeš, dezintegrišćeš se, raspršićeš se, ona će te a-to-mi-zo-va-ti pa ćeš završiti u klinamenu antičkih materijalista, onom Leukipa, Demokrita iz Abdere (s kim se na filozofskom planu mogao meriti samo Empedokle), a ne treba zaboraviti ni Lukrecija, plemenitog komentatora Epikura Uživaoca, slavljeno u O

prirodi stvari. Deseti. Dosadu, smrtnu dosadu, eto šta od tebe može da očekuje.

Beše toplo, a mene je hladan znoj oblio, Siga D. je mogla u trenu, jednim uzdahom, da me na sve strane raseje kao krhko seme maslačka. Pomislih, ne bih li sebi ulio snage, na rableovsko sisanje u najavi, na to književno poprsje. No, umesto da me ta slika okuraži, još sam više od nje zanemoćao: moje šake mi se učiniše tako smešno majušne i bezazlene spram grudi književnice, bedne male šake nesposobne za strast, obični patrljci. A što se tiče mog jezika, više nisam ni pomišljao da ga upotrebim: poetične bradavice su ga začepile. Bio sam skroz sjeban.

Trinaesti sprat. Vrata lifta se raskriliše, a Siga D., ne pogledavši me, izađe iz njega, skrenu udesno i tih nekoliko sekundi ne čuh više bat njenih koraka, prigušen debelim itisonom u hodniku; usledi zvuk otključavanja brave magnetnom karticom, pa opet nastupi tišina. Ostao sam u kabini lifta, gde sam se napokon oslobodio gasova koje sam, časti radi, zadržavao još od prizemlja. Premišljao sam se da li da pobegnem. Uistinu, to se i ne bi moglo smatrati bekstvom pošto smo oboje znali da sam izgubio i pre nego što sam se upustio u bitku. Da odem, to bi bio tek tužan, ali predvidiv, ishod mog debakla, krunisanje mog najavljenog poraza. Neko je pozvao lift. Vrata su počela da se zatvaraju. U poslednjem času sam ih zadržao i izašao, pokrenut ne toliko hrabrošću koliko mračnom željom da doživim kompletni fijasko.

Dakle, krenuo sam niz hodnik. Jedna su vrata ostala odškrinuta. Odatle su se širili, da li kao poziv ili upozorenje, isti oni mirisi smirne i cimeta. Nisam ih raskrilio, kao da su to bile same vratnice pakla. Stajao sam tu glupavo ukipljen. Na kraju se i svetlost u hodniku ugasila. Koraknuh napred, svetlost se ponovo upali, pređoh prag. Dočeka me prostorija